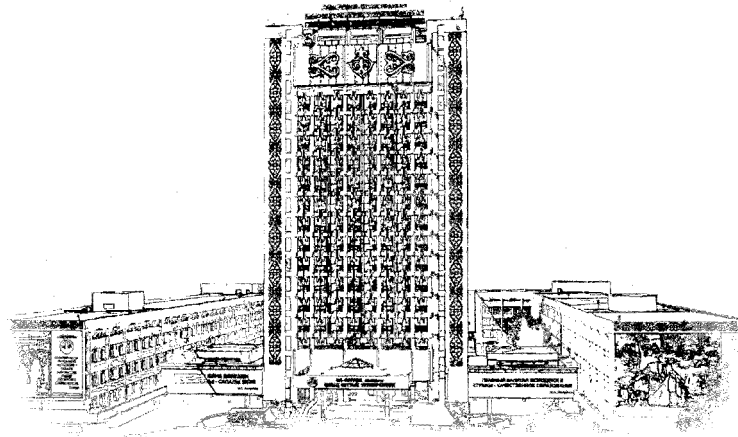

ӘЛ-ФАРАБИ атындағы КАЗАХСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ AL-FARABI KAZAKH
ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ УНИВЕРСИТЕТ имени АЛҒ-ФАРАБИ NATIONAL UNIVERSITY

ХАБАРШЫ

ПСИХОЛОГИЯ ЖӘНЕ СОЦИОЛОГИЯ СЕРИЯСЫ

ВЕСТНИК

СЕРИЯ ПСИХОЛОГИИ И СОЦИОЛОГИИ

BULLETIN

PSYCHOLOGY AND SOCIOLOGY SERIES

4(51) 2014

ISSN 1563-0307
Индекс 75876: 25876

ӘЛ-ФАРАБИ атындағы ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

ҚазҰУ ХАБАРШЫСЫ

Психология және социология сериясы

КАЗАХСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ имени АЛЬ-ФАРАБИ

ВЕСТНИК КазНУ

Серия психологии и социологии

AL-FARABI KAZAKH NATIONAL UNIVERSITY

KazNU BULLETIN

Psychology and sociology series

№4 (51)

Алматы
«Қазак университеті»
2014

Altynbekov A.B., Sadyrova M.S.

Issues of work values in the value system of the youth: a sociological analysis 141

Nartaeva M.A., Shedenova N.U.

Ways of choice of profession in educational establishments by the children-pupils of child's houses 149

Kudro N.M., Puzikova S.M., Puzikov M.F.

Adoption of the administrative decision in the emergency situation: problematic issues in activity of commanders 157

Kaliyeva Zh.A.

Value system of kazakh youths 165

Avsydykova K.A., Sarybaev I.S.

Features of the largest in the city values 173

Kusainov A.K., Kalymbetova E.K., Amitov S.A., Baymoldina L.O., Zholdasov M.K., Kamzanov A.T.

Features of the largest in the city values 182

Aripay N.A., Abdikerova G.O.

Social protection of people with disabilities 195

Abdiraimova G.S., Burkhanova D.K.

Lifestyle and consumer choices of the Kazakhstan middle class 205

Zhuldyz Zh.A., Morozova T.A.

Healthy lifestyle as a new trend of consumer behavior among the Youth 213

Morozova T.A., Aznabakijev M.M., Aydarbekova A.S.

Social security of childhood in Kazakhstan 220

Abdikerova G.O., Omarova A.T.

Emergencies and their impact on the social well-being of the population 227

Sarybaeva I.S., Avsydykova K.A.

Professional and ethical requirements professionogram social worker 234

Sadvakasova Z.M., Zarubayev V. V.

Conceptual Bases of Adaptation of Children with Deviant Behavior in Society 242

Section 3 ARTICLES OF FOREIGN COLLEAGUES

Sakhiyeva F.A., Berdibayeva S.K., Garber A.I., Berdibayev S.K.

The structure of the value orientations of Kazakh diaspora abroad 267

Gorovaya E.A.

The psychological basics of future architects and construction workers professional formation 281

Авторлар туралы мәліметтер 272

ӘОЖ 364.07+364.4+364.013

¹Т.А. Морозова*, ¹А.С. Айдарбекова, ²М.М. Азнабакиев¹Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті,
Қазақстан Республикасы, Алматы қ.²М. Айқымбаев атындағы ҚЗЖКЖҒО, Қазақстан Республикасы, Алматы қ.

*E-mail:tmorozova72@mail.ru

Қазақстандағы балалықтың әлеуметтік қауіпсіздігі

Мақалада біздің қоғамдағы бастапқы құндылықтардың бірі – аналық пен балалық болып табылады. Қазақстандағы экономикалық және әлеуметтік қатынастардың жаңа түрінің сапалық мұқияты арқылы ата-аналардың материалдық жағдайынан бастап білім беру институттарына дейін баланың ішкі бейнесінен бастап оның әлеуметтік мүмкіншіліктеріне дейін қарастырылады. Мемлекет баланың жалпы адамзаттың денсаулығы мен өмірін сақтау мәселесі және де оның сипатына өзіндік тәлімі көрініс табады. Авторлармен халықаралық құқықтық құжаттар тізімінде көрсетілген «әлеуметтік қауіпсіздік» терминіне түсініктеме берілген. Қазақстан Республикасының нормативтік құқықтық актілеріндегі берілген мәселелерге талдау жасау негізгі орында тұр. Аналық пен балалықтың қорғауының қарым-қатынасындағы әлеуметтік жұмыстың ерекшеліктері мен рөлдері анықталған.

Түйін сөздер: аналық пен балалық, әлеуметтік қауіпсіздік, мемлекеттік қолдау шаралары, аналық пен балалық өлімі, медико-әлеуметтік қызмет көрсету, әлеуметтік жұмыс.

T.A. Morozova, M.M. Aznabakijev, A.S. Aydarbekova
Social security of childhood in Kazakhstan

This article discusses one of the priority values of our society – maternity and childhood, through the prism of a qualitatively new type of economic and social relations in Kazakhstan: from parent's material status to educational institutions, from internal shape of a child to its social opportunities. Problems of preservation of life and health of an individual child, as well as of the whole humanity, and globality of its character. The authors have presented an interpretation of the term "social security", reflected in a number of international legal instruments. Special attention is paid to the analysis of this problem in regulatory legal acts of the Republic of Kazakhstan. Specificity and the role of social work in the protection of maternity and childhood are indicated.

Key words: maternity and childhood, social security, state support, maternal and infant mortality, health and social services.

T.A. Морозова, М.М. Азнабакиев, А.С. Айдарбекова
Социальная безопасность детства в Казахстане

В статье обсуждается одна из приоритетных ценностей нашего общества – материнство и детство, сквозь призму качественно нового типа экономических и социальных отношений в Казахстане: от материального положения родителей до образовательных институтов, от внутреннего облика ребенка до его социальных возможностей. Отражена проблема сохранения жизни и здоровья как отдельного ребенка, так и человечества, глобальность ее характера. Авторами представлена интерпретация термина «социальная безопасность», отраженного в ряде международных правовых документов. Особое место отведено анализу данной проблематики в нормативно-правовых актах Республики Казахстан. Обозначена специфика и роль социальной работы в отношении защиты материнства и детства.

Ключевые слова: материнство и детство, социальная безопасность, меры государственной поддержки, материнская и детская смертность, медико-социальные услуги.

Қоғамдық құндылықтар жүйесінде ең басты – ол аналық пен балалық болып табылады, бұл ең алдымен адамның табиғатымен, оның ұрпақ жалғастыру және болашақ туралы ойымен түсіндіріледі. Әртүрлі мемлекеттер көптеген жылдар бойы аналық пен балалыққа, отбасына көмектесудің тиімді жолын іздеуде.

Бұл бағытта, әсіресе соңғы бірнеше жылдар ішінде Қазақстанда да аз жұмыстар жасалмады.

Бірақ енді мемлекет пен қоғам аналық пен балалықты қорғау сұрақтары бойынша мәселелерді жете түсінетін және нақты шешімдер қабылдауға дайын болуда сапалы секіріс жасайтын уақыт туды.

Балалар – бұл үлкен және динамикалық әлеуметтік-демографиялық топ болып табылады. Кеңес үкіметі кезінде балалардың айтарлық басым бөлігі отбасында тұратын және бөбекхана мен балалар бақшасында, мектепте (жалпы білім беру мектептерінен басталып әртүрлі техникалық, өнер, спорттық мектептерге дейін), пионерлер үйлерінің көптеген үйірмелері мен жазғы демалыс лагерьлерінде тәрбиеленетін.

Бірақ, нарықтық экономикаға және экономикалық пен әлеуметтік қатынастардың сапалы басқа түріне көшуіне байланысты, XX ғасырдың соңынан бастап Қазақстандағы жағдай мүлдем өзгерді. Балалықтың барлық әлеуметтік базасы, яғни ата-ананың материалдық жағдайынан бастап білім беру институттарына дейін, баланың ішкі бейнесінен оның әлеуметтік мүмкіншіліктеріне дейін принципті тұрғыда өзгерді.

Бұрынғы құрылымдық градация қоғамдағы және отбасындағы балалардың шынайы әлеуметтік жағдайын, жасаралық мінез-құлықтың ерекшеліктері, баланың ойлауы мен санасын, оның тұлғасының әлеуметтенуіндегі психологиялық және биологиялық ерекшеліктерін көрсететін және балалардың қауіпсіздігін талдау үшін жеткілікті болатын, сонымен қатар «қауіпсіздік» категориясын балаларға қатынаста біз бұрын қолданбағанбыз. Қауіпсіздік кепілі болып қоғамның әлеуметтік тұрақтылығы, ұлттық экономиканың және де бәрінен бұрын оның өндірістік секторының, жоспарлы әлеуметтік саясаттың дамуының орнықтылығы болып табылады. Нарыққа көшуге байланысты балалықтың әлеуметтік қауіпсіздігінің барлық негізгі құрамалары бұзылды. Жас ерекшелігі мен әлеуметтік тобына байланыссыз, тұлғаның әлеуметтік қауіпсіздігі дегеніміз не? Бұл тұлғаның, әлеуметтік топтың әлеуметтік құқығы мен еркіндігі саласындағы маңызды өмірлік қызығушылықта-

рының, яғни өмір сүру, еңбек пен оның төлемі, тегін немесе қолжетімді білім, емделу, демалу, мемлекет тарапынан әлеуметтік қауіпсіздікке кепілдік берудің бұзылу қаупінен қорғалу жағдайы. Қазіргі қоғам жағдайындағы жеке сәбидің және адамзаттың денсаулығы мен өмірін сақтау мәселесі жалпы жаһандық сипаттағы мәселеге айналып отыр. Қауіптің табиғи факторына қосымша әлеуметтік сипаттағы төтенше жағдайлар қосылады, олар елді мекеннің балаларына да аяушылық жасамайды, яғни олар террористік актілер, балалардың жоғалуы мен ұрлануы, балаларға жасалатын түрлі қорлық-зомбылық, сонымен бірге ата-аналардың денсаулық мінез-құлығы болып табылады.

Демократиялық мемлекеттегі тұлғаның әлеуметтік қауіпсіздігін қамсыздандыру таң алдындағы барлық қызметкерлер мен бірінші басшылардың жеке басынан жауапкершілігіне ғана емес, сонымен қатар әрбір адамның өзінің конституциялық құрылымдық құқықтарымен, тұлғаның барлық өмір сүру саласындағы мүмкіндіктерімен қорғалады.

«Әлеуметтік қауіпсіздік» термині ғаламат және саяси айналымға шамамен жүйелі түрде және өзінің нақты дамуын халықаралық құжаттар тізімінен тапты. Олардың ішінде 1993 жылғы әлеуметтік даму бойынша Бүкіл әлемдік конференцияда қабылданған Бүкіләлемдік әлеуметтік декларацияны бөліп көрсетуге болады. Оның ішінде «Біз дауыс беру құқығы сияқты алғашқы да құқылық қасиетті, сөз еркіндігі сияқты басқа да білім алу құқығы құрметті, дамуға деген құқықты адамның фундаменталды құқығынан бірі санауын қоғамды құруды ұсынамыз» деп айтырған.

Декларацияда қалыптасқан әлеуметтік қауіпсіздікті қамсыздандырудың міндеттері мен шарттарына мыналар кірді:

- балаларға арналған жалпы биі дауыс білім;
- барлық балалардың басқа да міндеттері үшін қарапайым медициналық көмек;
- тамаққа жарымаудың қолдан жетпейтін жағдайларын жою;
- барлық қалаушылар үшін отбасын жетілдіру бойынша қызмет көрсету [1].

Әлеуметтануда «балалардың әлеуметтік қауіпсіздігі» термині балалардың және елді мекеннің балалық тобының саяси, экономикалық, рухани қысымдарын болдырмайтын әлеуметтік өзара әрекеттесу мен қоғамдық қатынастардың жағдайларын білдіреді, өздерінің қауіпсіздігіне өту үшін әлеуметтік және басқа субъекттер тарапынан оларға қарым-қатынаста қорғалуға қол

«Балалардың әлеуметтік қауіпсіздігі» түсінігін анықтаудағы маңызды бағыттар шетелдерде көптеп тараған. Бұл бағыт үшін «балалардың әлеуметтік қауіпсіздігі» ұғымын «қоғамды әлеуметтік қамсыздандыру» ұғымымен байланыстыру тән. Соған байланысты балалар мен жасөспірімдердің әлеуметтік қауіпсіздігін қамсыздандыру мәселесін шешу, көмекті қажет етушілерге материалдық және басқада көмекті ұсыну, жалпы ұлттық қауіпсіздікті қамсыздандырудың негізгі аспектісі болып табылады. Баланың дұрыс дамуының өмір сүру жағдайын, оның өмірін қамтамасыз етуді қолдау бойынша құқықтық, әлеуметтік, психологиялық-педагогикалық іс-шараларды өткізу мен сақтауда балалар мен жасөспірімдердің әлеуметтік қауіпсіздігін қамтамасыз етуге болады.

Сәтсіз балаларды әлеуметтік-педагогикалық сүйемелдеу ұйғарылады:

1. Психологиялық-педагогикалық сүйемелдеу мен отбасының патронажы.
2. Әлеуметтік қорғау ұйымдарымен ынтымақтастық.
3. Арнайы мекемелерде балалардың күндізгі болуы.
4. Отбасына мамандардың тікелей қатысуы.
5. Ата-аналарды оқыту мен кеңес беру.
6. Балалармен жұмысқа ата-аналарды қатыстыру.

Сонымен қатар, балаларды мәселелік жағдайлар мен міндеттерді шешуге дайындауды қамтамасыз ету қажет, криминогендік қауіп жағдайында өзін қорғаушылық мінез-құлығына үйрету (өзі мен өзінің мүмкіншіліктері мен қабілетін адекватты бағалау; ахуалды талдауға қабілеттілік, өз әрекетінің салдарын болжау; өз әрекетіне жауапкершілік пен дербестік) оларда қоғамда қауіпсіз жүріс-тұрыс білімі мен әлеуметтік-психологиялық қасиетті дамытуды талап етеді.

Біздің мемлекетіміз аналық пен балалықты қорғау бойынша халықаралық актілер мен декларацияларға қатысушы болып табылады, ал Қазақстан Республикасы Конституциясының 1 пунктының 27-бабында отбасы мен неке, аналық, әкелік және балалық мемлекеттің қорғауында болып табылатыны жазылған. Қазақстан 2012 жылдың 12 қаңтарында «Аналық пен балалықты қорғау туралы» халықаралық конвенцияны бекітті.

Қазақстанда бұл бағыттағы қызметті реттеуші көптеген нормативтік құқықтық актілер бар. Қазақстан Республикасы Конституциясының 12-бабына сәйкес еліміздің барлық азамат-

тарына, сонымен қатар еліміздің балаларына да адам құқығы мен еркіндігіне кепілдік беріледі [2]. Қазақстанның Еңбек Кодексында 16-бабында 18 жасқа толмаған жасөспірімдердің еңбектік қызметін реттеу мен балалар еңбегіне тыйым салу қарастырылған [3].

«Әлеуметтік қауіпсіздік» ұғымын түсіндіретін қазақстандық тәжірибеде заңнамалық құжаттар жоқ, бірақ, Қазақстан Республикасының «Саламатты Қазақстан» 2011 – 2015 жылдарға арналған денсаулық сақтауды дамыту Мемлекеттік бағдарламасында балалардың қауіпсіздігі мен оларды әлеуметтік қорғауға аса көңіл аударылған. «Оқушылар мен жасөспірімдердің денсаулығы» бағдарлама бөлімінің мақсаты, ол балалар мен жасөспірімдердің физикалық және психикалық денсаулығын қалыптастыру болып табылады, ал негізгі міндеттерге:

- балалар мен жасөспірімдердің денсаулығының физикалық және психологиялық мәселелерін кешенді бағытпен қамтамасыз ету;
- білім беру ұйымдары арасында қоршаған ортаның денсаулығы үшін қауіпсіз және қолайлы атмосфера жасау;
- оқушылар үшін спорттық сабақтарға мүмкіншілік пен жағдай жасау;
- оқушының физикалық және психикалық денсаулығын күшейтуге, физикалық ортаны сақтауға, салауатты өмір салтын жүргізуге анаратын мотивацияларды, валеологиялық сауаттылықты қалыптастыруға бағытталған мектептік медицина қызметінің тұтас жүйесін дамыту;
- оқушылар арасында ішімдік пен темекі тарту, нашаны қолдану мен таратуға тиімді қарсылықпен қамтамасыз ету;
- балалар мен жасөспірімдерді қауіпсіз және баланстандырылған азықпен қамтамасыз ету кірді.

Алдыңғы 2005-2010 жылдардағы (әрі қатар – Мемлекеттік бағдарлама) Қазақстан Республикасының денсаулық сақтауды дамыту мен реформалау Мемлекеттік бағдарламасын жүзеге асыру кезеңінде белгіленген болатын:

1. Демографиялық жағдайды жақсарту, халықтың туу деңгейін 18,42 (2005 ж.)-ден 22,75 (2008 ж.) дейін жоғарылату;
2. Өлім көрсеткішін тұрақтандыру – 9,74 (2005 ж. – 10,37);
3. Халықтың өсуінің табиғи коэффициентін 1000 халыққа 13,01 (2005 ж. – 8,05) дейін арттыру;
4. Республикадағы халықтың саны 2005 жылмен салыстырғанда артты, яғни 2005 жылғы

762,6 мың адам болса, онда 2010 жылдың басында 16004,6 мың адамды құрады.

Еліміздегі балалардың әлеуметтік қауіпсіздігіне бағытталған Мемлекеттік бағдарламаны жүзеге асыру кезеңінде нақты нәтижелерге қол жеткізілді:

- халықтың үлкендерімен қатар кішкентай балаларына да тегін медициналық көмектің кепілдік ауқымы бойынша минималды стандарттар белгіленді;

- аналық және балалық өлімді төмендетуге байланысты салалық бағдарламалар құрастырылды және жүзеге асырылды;

- халыққа және сонымен қатар балаларға тегін және жеңілдікті дәрімен қамтамасыз ету енгізілді [4].

Балалық қауіпсіздікті қамтамасыз ету – ол мемлекеттің, қоғам мен отбасының маңызды міндеті болып табылады. Мектепке дейінгі жастағы балаларды қолдау, әсіресе жетім-балаларға және ата-анасының қамқорынан айырылған балаларға, физикалық және ақыл-ой дамуын түзетуді, ұзақ емделу мен оңалтуды қажет ететін балаларға, сонымен қатар көпбалалы және аз қамсыздандырылған отбасылардың балаларына мемлекет әлеуметтік қауіпсіздікті қамтамасыз етеді. Баланың тұлғасын қалыптастыруда және әлеуметтік қауіпсіздікті қамтамасыз етуде мемлекеттің аса маңызды рөлі нақты халықаралық және отандық деңгейде белгіленген. Білім жүйесінің модернизациялануы қоғамдағы баланың толыққанды қауіпсіз өмір сүруін қамсыздандырудың маңызды міндеттерінің бірі болып табылып отыр.

2015 жылдың 1 қаңтарынан бастап Қазақстан территориясында «Білім беру ұйымдарындағы ерекше күтім тәртібіндегі кәмелет жасқа толмағандарға арнайы әлеуметтік қызмет көрсету ережесі» іске қосылды, ол ереже 2014 жылдың 28 қазан айынан бастап №1142 (жалғасы – Ереже) Қазақстан Республикасының Үкіметінің Жарлығымен бекітілді. Осы аталған нормативтік құқықтық актке байланысты Қазақстанның арнайы ұйымдарындағы балаларға олардың денсаулығын жақсарту мен қолдауға бағытталған келесі әлеуметтік-медициналық қызмет көрсету түрлері ұсынылады:

- 1) денсаулық сақтау ұйымдарының мамандарын қатыстыру арқылы медико-әлеуметтік тексеруді ұйымдастыру мен өткізу;

- 2) алғашқы медициналық қарау мен алғашқы санитарлық дауалауды өткізу;

- 3) алғашқы медико-санитарлық көмек көрсету;

- 4) тегін кепілдік аумақтағы медициналық көмек көрсетуге ықпал жасау;

- 5) емдеу-сауықтыруға байланысты іс-шараларды ұйымдастыру, сонымен қатар денсаулық сақтау ұйымдарында да;

- 6) денсаулық сақтау ұйымдастыруында жедел ауруханаға жатқызу мен еріп жүру;

- 7) олардың денсаулық жағдайын ескере отырып күтімін қамсыздандыру;

- 8) кеңес беру көмегін көрсету (мамандандырылған арнайы маман болмаған жағдайда – денсаулық сақтау ұйымының маманын қатыстыру міндетті);

- 9) төтенше жағдайларда алғашқы медициналық көмек көрсету;

- 10) профилактикалық іс-шараларды өткізу;

- 11) әлеуметтік-медициналық сипаттағы оңтайландыратын іс-шараларды өткізу.

Ересектерге қарағанда жаңалылықтың әлеуметтік өткір мәселелері балаларға қаттырақ әсер етеді. Сезгіштік, қоршаған ортаға, үлкендерге сенгіштік және де бір уақытта оларға тәуелділік, қарым-қатынаста аңқаулық және білмекке құмарлық сияқты мектепке дейінгі жастағы балалардың ерекшеліктері олардың қауіпті жағдайдағы мінез-құлығын анықтайды және олардың әлсіздігіне алып келеді.

Мектепке дейінгі жастағы балаларда жиі өзін қорғауға деген әрекетінің дайындығының аздығы, болған жағдайды талдау дағдысы мен икемділіктің, өз әрекетінің салдарын болжаудың баяу дамуы байқалады.

Осыған байланысты, олардың білмекке құмарлығын, аңқаулығын және әлемге сенгіштігін басып тастамай, оларды қорқытпай толыққанды өмірге дайындау, яғни балаларды қауіптен қорғау қажеттілігі туады.

Балалар мен адамдарға қажетті қолдауды ұсыну мақсатында, оларды қолдайтын және оларға психологиялық көмек көрсететін қажет болған жағдайда қорғау шараларының кейбір тәртіптерін әлеуметтік бағдарламаларды өңдеу үшін қосу қажет.

Жоғарыда көрсетілген Ережелерге сәйкес, 2015 жылдан бастап Қазақстанда білім беру ұйымдарындағы ерекше күтім тәртібіндегі балалар үшін келесідей, яғни әлеуметтік-психологиялық қызмет көрсету, психологиялық жағдайды түзеуді көздейтін, сонымен қатар олардың әлеуметтік бейімделуіне және әлеуметтік ортада интеграциялануына бағытталған міндеттер қойылады:

- 1) тұлғаны психологиялық диагностикалау мен қарау;

- 2) әлеуметтік-психологиялық патронаж (жүйеленген бақылау);
- 3) балалармен психопрофилактикалық жұмыс;
- 4) психологиялық кеңес беру;
- 5) балалар мен жасөспірімдерге психологиялық көмек көрсету, сонымен қатар, әңгіме құру, қарым-қатынас, тыңдау, белсенділікке мотивация;
- 6) психологиялық тренингтер;
- 7) балалар мен жасөспірімдерді психологиялық түзету;
- 8) бір-бірін қолдау, қарым-қатынас топтарында сабақ өту [5].

Мемлекеттік қолдау шаралары үлкен маңызға ие, бірақ сонымен қатар қоғамдағы отбасына, дәстүрлі отбасылық құндылықтарға деген қарым-қатынастың өзгеруі де маңызды болып табылатыны сөзсіз. Бұған адамның өзіндік еркін қалауы мен байыпты рухани күш-жігері қажет. Бұның біздің қоғам үшін қаншалықты қиын міндет болғандығын, 2012 жылы жарияланған «Save the Children» тәуелсіз британдық ұйыммен жүргізілген зерттеудің нәтижелерінен көруге болады. Бұл ұйым әлемнің 173 елінде әйелдер мен балалардың жағдайын зерттеген. Рейтингіті құрау кезінде, елдегі әйелдер мен балалардың денсаулық деңгейі, халықтың өмір сүруінің әлеуметтік-экономикалық көрсеткіштері және медициналық қамсыздандырылудың қолжетімділігі ескерілді. Осы рейтингке сәйкес Қазақстан барлық елдер арасында – 51 орында және дамушы елдер тізімі бойынша 8 орында. Рейтингітің үш көшбасшысына Норвегия, Австралия және де, үшінші орынды тең бөліскен Исландия мен Швеция кірді. СНГ мемлекеттері бойынша ең жоғары көрсеткіш Беларусьта, дамыған мемлекеттер арасында 33-ші орыннан табылды. Салыстыру үшін – Ресей 38-ші орынды, Украина – 39-шы орынды иемденді. Бұл дегеніміз Қазақстанда көрсетілген маңызды, яғни еліміздің болашағына жауап беретін бұл салада әлі де болса жұмыс жасау керек екендігін көрсетеді.

Қазақстанның өткен бірнеше жылдар сияқты өткір мәселесі бүгінгі күні ол аналар мен балалардың өлімі болып отыр. Бұл жайлы мына факттардан көруге болады: сәбилердің өлім коэффициенті жоғары болып қалып отыр, яғни 1000 жаңа туылған сәбидің 14,8 құрайды. Балалар денсаулығының өте маңызды көрсеткіші, ол 5 жасқа дейінгі балалардың өлім коэффициенті болып табылады. Бұл қоғамның әл-ауқатының негізгі көрсеткіші болып табылады, яғни бұл

балалар өліміне әсер ететін биологиялық көрсеткіштердің қаупін ғана көрсетпей, сонымен қатар олардың әлеуметтік әл-ауқат деңгейін де көрсетеді. 2008 жылмен салыстырғанда 5 жасқа дейінгі балалардың өлім коэффициенті 1000 туылғанға – 20,7-ден 17,9-ға дейін төмендеді, яғни бұл әлі де ТМД елдері арасында жоғарылардың бірі болуымызды көрсетеді. Мәселен, Беларусь Республикасында бұл көрсеткіш 2011 жылы 1000 туылған сәбидің 5,0 пайызын құрады. Біздің Республикамыздың денсаулық сақтау Министрлігінің мәліметі бойынша елімізде аналық өлім көрсеткіші 22,4 пайызға және балалық өлім 9 пайызға төмендеген. Алайда қаламен салыстырғанда, ауылдық мекендерде медициналық қызметтің сапасы айтарлықтай төмен, ал ауылда халықтың шамамен 45 пайызы тұрады. Ауылдық мекендерде сірә, алғашқы медициналық көмек көрсету деңгейіне дейін медициналық қызмет көрсетудің географиялық қолжетімділігін жоғарылату қажет. Жаңа объективті әлеуметтік стандарттар қажет. Медициналық жоғары оқу орындарында педиатрларды дайындау жүйесінің өзгеруіне байланысты, қазіргі күні педиатрлардың жетіспеушілігін атап кетуде артық болмайды. Әмбебап – дәрігерлер, отбасылық дәрігерлер елімізде әліде жоқ, ал енді педиатрлардың да жетіспеушілігі орын алып отыр. Мектепке дейінгі балалар ұйымдарының жетіспеушілігі үлкен және өзекті мәселе болып табылып отыр. Балалар бақшасына 325 мың бала өз кезегін күтіп отыр. Оңтүстік Қазақстан облысында кезек 55,3 мыңды, ал Алматы қаласында – 41 мың орын және Астанада – 49 мың орын құрайды. Осыған қоса, мемлекеттік мектепке дейінгі ұйымдардағы еңбек ететін тәрбиешілердің ақысы төмен [6].

Әйелдердің денсаулық мәселесінің өзі, оның болашақ ұрпақтың денсаулығына тікелей әсер ететін репродуктивтік денсаулығы қоғамдық саяси және әлеуметтік-экономикалық маңызды болып табылады және қазіргі Қазақстан мемлекетінің ұлтының болашағын анықтайды.

Қазақстанда репродуктивтік денсаулық, ол басын жоспарлау бойынша ұлттық бағдарлама жасалды, оның негізгі аспектері оқу бағдарламасына медициналық білім беру мекемелерінде барлық медициналық білім берудің оқу бағдарламасының үш деңгейіне де енгізілді. Барлық аудандық орталықтарда отбасын жоспарлау бойынша бөлімдер (кабинеттер) қызмет жасайды. Республикада біріктірілген бағдарлама бойынша туған әйелдер арасында (құндақтау

Салауатты өмір салтын күшейту мен медицина дамуы қазақстандықтардың өмір ұзақтығын 80 жасқа дейін және одан да асыруға мүмкіндік береді. Жетекші ұлттық білім беру жүйесін қалыптастыруды аяқтау осы келе жат-

қан ұрпаққа өз елінде сапалы білім алуға мүмкіндік береді. Қазақстан адамдардың жайлы және қауіп-қатерсіз өмір сүруін қамтамасыз ететін әлемдегі ең қолайлы мемлекеттердің бірі болуы тиіс [8].

Әдебиеттер

- 1 «Стратегия «Қазақстан-2050»: Послание Президента Республики Казахстан Н. Назарбаева народу Казахстана. 17 января 2014 г. // Казахстанская правда. – 2014. – 18 января.
- 2 Материалы Копенгагенской Всемирной встречи на высшем уровне 1995 г.: Копенгагенская декларация о социальном развитии 1995 г.: принята на Всемирной встрече на высшем уровне в интересах социального развития в Копенгагене, 6–12 марта 1995 г. // Вечерний Алматы. – 1995 год. – 26 июля.
- 3 Конституция Республики Казахстан 30 августа 1995 г.: принята на всенародном референдуме 30 августа 1995 г. // Казахстанская правда. – 1995. – 31 августа.
- 4 Трудовой Кодекс Республики Казахстан от 15 мая 2007 г. № 251-III ЗРК : введен в действие Законом Республики Казахстан от 15 мая 2007 г. № 252-III ЗРК // Казахстанская правда. – 2007. – 16 мая.
- 5 Государственная программа развития здравоохранения Республики Казахстан «Саламатты Қазақстан» на 2011-2015 годы: утверждена Указом Президента Республики Казахстан от 29 ноября 2010 года № 1113 // Казахстанская правда – 2010. – 30 ноября.
- 6 Правила предоставления специальных социальных услуг несовершеннолетним, находящимся в организации образования с особым режимом содержания: утверждены Постановлением Правительства Республики Казахстан от 28 октября 2014 года № 1142 // Казахстанская правда. – 2014. – 30 октября.
- 7 Официальные периодические издания: электронный путеводитель/ международное информационное агентство «Kazinform». [Астана], 2013. URL: <http://www.inform.kz/rus/article/2544046> (дата обращения 04.12.2014 г.).
- 8 Тынышбаева А.А. Социальная работа в сфере здравоохранения Казахстана: социальная ценность и действенность. <http://www.enu.kz/repository/repository2014/soc-rabota.pdf>
- 9 «Стратегия «Қазақстан-2050»: Послание Президента Республики Казахстан Н. Назарбаева народу Казахстана. 17 января 2014 г. // Казахстанская правда. – 2014. – 18 января.

References

- 1 Materialy Kopenhageskoy Vsemirnoy vstreshi na vysshem urovne 1995 g.: Kopenhageskaya deklaraziya o socialnom razvitiy 1995 g.: prinyata na Vsemirnoy vstreche na vysshem urovne v interesah socialnogo rasvitiya v Kopenhagene, 6-12 marta 1995g.//Vetserniy Almaty-1995g.-26 iyulya.
- 2 Konstituziya Respubliki Kasakstan 30 avgusta 1995 g.: prinyata na vsenarodnom referendume 30 avgusta 1995 g.// Kazakstanskaya Pravda. – 1995. – 31 avgusta.
- 3 Trudovoy Kodex Respubliki Kasakstan ot 15 maya 2007 g.№ 251-III ZPK: vveden v deystvie Zakonom Respubliki Kasakstan ot 15 maya 2007.//Kazakstanskaya Pravda. –2007-16 maya.
- 4 Gosudarstvennaya programma razvitiya zdavoohraneniya Respubliki Kasakstan «Саламатты Қазақстан» на 2001-2015 gody: utverzdена Ukazom Prezidenta Respubliki Kasakstan 29 noyabrya 2010 goda №1113// Kazakstanskaya Pravda. –2010. – 30 noyabrya.
- 5 Pravila predostavleniya spezialnyh socialnyh uslug nesovershennoletnim, nahodyashimsya v organizatsii obrasovaniya s osobym rezimom soderzaniya: utverzdeny Postanovleniem Pravitelstva Respubliki Kasakstan ot 28 oktyabrya 2014 goda №142// Kazakstanskaya Pravda – 2014. -30 oktyabrya.
- 6 Ofizialnye periodicheskie izdaniya: elektronnyi putevoditel/ mezdunarodnoe informazionnoe agentstvo «Kazinform» [Astana], 2013
- 7 URL:<http://www.inform.kz/rus/article/2544046>
- 8 Tynyshbaeva A.A. Socialnaya rabota v sfere zdavoohraneniya: socialnaya zennost i deystvennost. <http://www.enu.kz/repository/repository2014/soc-rabota.pdf>
- 9 «Strategiya «Kazakstan-2050» Poslanie Prezidenta Respubliki Kasakstan N.Nazarbaeva narodu Kazakstana. 17 yanvary 2014 g.// Kazakstanskaya Pravda. – 2014- 18 yanvary.